

INTRODUCERE

Cursul universitar de Dreptul muncii reprezintă o lucrare care acoperă întreaga tematică a obiectului de studiu predat, astfel cum apare în curricula facultății, structurată pe un semestru, menită a furniza viitorului jurist strict informația esențială asupra stadiului actual al legislației, practicii și literaturii de specialitate în materie, cu practicarea, acolo unde cazul, metodei corporatiste¹.

Omul are tangențe cu dreptul muncii încă de la nașterea sa, ca beneficiar al unor prestații sociale, se întâlnește cu el în procesul de învățământ, de instruire și pregătire profesională, devine la maturitate principalul subiect al dreptului muncii, pentru întreaga sa viață activă, fie ca salariat ori funcționar, fie ca angajator, și nu întrerupe relația cu această disciplină nici spre finalul existenței sale, ca pensionar².

Munca este o activitate care creează valori materiale și spirituale, fiind indisolubil legată de viața omului³. Munca reprezintă o necesitate, sub aspect social.

Munca este privită, în general, nu ca scop în sine, ci ca o modalitate prin care omul tinde să își satisfacă necesități de ordin material și spiritual.

Alegerea, dobândirea și exercitarea unei profesii sunt etape importante în formarea și dezvoltarea personalității individului⁴ presupunând asimilarea de cunoștințe, dezvoltarea unor aptitudini, dinamică și exprimare axiologică, evaluare și autoevaluare, asumarea de responsabilități, confruntarea cu succesul sau eșecul, medierea între planul intim sau familial și cel profesional etc. Activitatea profesională atrage provocări care țin de gestiunea resurselor și echilibrul individual, de dezvoltarea și valorizarea propriilor calități și competențe generale sau specifice, de capacitatea de a fi onest, competitiv, empatic, creativ, un bun comunicator.

¹ Ordinul ministrului educației naționale și cercetării științifice nr. 6129 din 20 decembrie 2016 privind aprobarea standardelor minimale necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior, a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare, a calității de conducător de doctorat și a atestatului de abilitare, Anexa nr. 24, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 123 bis din 15 februarie 2017.

² Dorneanu Valer, *Dreptul muncii. Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 5.

³ Ghimpu Sanda, Ștefănescu Ion Traian, Beligrădeanu Ștefan, Mocanu Gheorghe, *Dreptul muncii. Tratat*, volumul I, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, pp. 7-10.

⁴ Panaite Septimiu, *Dreptul individual al muncii*, Editura Hamangiu, București, 2017, p. 1.

Oricare profesor, începând cu specialistul în educație fizică și încheind cu dascălul de informatică juridică, vă va spune la cursul său introductiv că fără disciplina domniei sale nu veți fi juriști, cu atât mai mult cu cât munca ocupă aproximativ jumătate din viața unui om¹, motiv pentru care pune o amprentă puternică asupra structurii personalității.

Din perspectiva social-economică, forurile internaționale atenționează asupra faptului că mai mult de o treime din populația adultă a planetei își procură principalele mijloace de existență în baza unui contract individual de muncă.

Oamenii intră în raporturi juridice urmărind realizarea, de cele mai multe ori, a unor scopuri personale, fie sunt determinați să intre în asemenea raporturi ca rezultat al procedurii unor fapte exterioare, independente de voința lor².

Așa cum, bine se afirma în doctrină³, este un adevăr confirmat de mii de ani, că prin muncă, omul transformă nu numai natura, dar se transformă, se realizează chiar pe sine. Dar dacă munca face omul ea, în același timp, poate să-i amenințe condiția, să-l dezumanizeze, să-i amenințe demnitatea. În prezent, progresul științific și tehnologic, mondializarea piețelor, surse de dezvoltare și progres, expun lucrătorii riscului de a fi exploatați de agentul economiei de piață.

În literatura de specialitate⁴ se precizează că drepturile sociale, ca drepturi fundamentale ale omului, vizează asigurarea respectului (reglementare prin lege) și protecției (garantarea efectivității – accesul la justiție și sancțiuni) unor valori fundamentale, precum demnitatea umană⁵, nediscriminarea, echitatea.

Constituția României⁶ prevede *expressis verbis* că statul român este stat social⁷ și înscrie drepturile sociale în categoria drepturilor și libertăților fundamentale, alături de alte drepturi și libertăți, precum dreptul la viață și la integritatea fizică și psihică⁸, libertatea conștiinței⁹, libertatea de exprimare¹⁰, dreptul la proprietate privată¹¹, libertatea economică¹² etc.

¹ Popa Val Vasile, *Dreptul muncii*, Editura All Beck, București, 2004, p. 5.

² Top Dan, *Tratat de dreptul muncii. Doctrină și jurisprudență*, Ediția a IV-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2022, p. 7.

³ Țiclea Alexandru, Georgescu Laura, *Dreptul muncii*, ediția a VIII-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2022, p. 5.

⁴ AthanasIU Alexandru, Vlăsceanu Ana-Maria, *Dreptul muncii. Note de curs*, Editura C. H. Beck, București, 2017, p. 3.

⁵ Demnitatea umană are în vedere satisfacerea nevoilor de bază - hrană, locuință, securitatea locului de muncă.

⁶ Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 767 din 31 octombrie 2003.

⁷ Art. 1, alin. (3) din Constituția României.

⁸ Art. 22 din Constituția României.

⁹ Art. 29 din Constituția României.

¹⁰ Art. 30 din Constituția României.

¹¹ Art. 44 din Constituția României.

¹² Art. 45 din Constituția României.

CAPITOLUL 1

DOMENIUL DE APLICARE A DREPTULUI MUNCII

Subcapitolul 1.1. Munca și rolul ei în viața economică și socială

Ființele umane sunt singurele capabile să pună în lucru, prin forța lor de muncă, să valorifice eficient ceilalți factori de producție, respectiv resursele naturale și capitalul¹.

În Antichitatea elenă, munca era privită cu dispreț de către elita socială, fiind considerată nedemnă și degradantă. A munci presupunea o atitudine imorală, iar munca era privită ca o pedeapsă divină. Filozofii greci distingeau între preocupările libere și nobile, apanajul exclusiv al cetățenilor, exercitate în domeniul artelor, al științei, războiului sau politicii și munca umilitoare degradantă, care viza producerea efectivă a bunurilor necesare existenței materiale a omului, activitate ce era realizată de către sclavi sau de către membri de condiție inferioară a societății².

În Roma antică exista *locatio operarum* care reprezenta contractul prin care muncitorii închiriau serviciile lor (*operae suae*) unui patron, în schimbul plății unui salariu (*merces*), muncitorul care se plasează (se locat) la un patron se obligă să-i furnizeze acestuia un anumit număr de zile de muncă. Acest adevărat contract de muncă nu a avut niciodată la Roma o prea mare importanță, deoarece era folosită munca sclavilor și libertăților care trebuia să presteze un anumit număr de zile pe an (*operae*).

Ca element esențial *locatio operarum* putea avea ca obiect doar muncile necalificate, prestații nedeterminate retribuite în funcție de timpul lucrat.

¹ Ciochină-Barbu Ioan, *Dreptul muncii. Curs universitar*, Editura Hamangiu, București, 2012, p. 3.

² Anechitoae Constantin, *Dreptul muncii și securității sociale. Curs universitar*, Editura Pro Universitaria, București, 2013, p. 58.

Așa numitele operae liberales, activități prestate de avocați, medici, arhitecți, profesori nu puteau face obiectul unei location operarum¹.

Tot încă din antichitate a fost înțeleasă importanța procesului de muncă, acesta devenind indispensabil supraviețuirii și evoluției umane. Cu șase secole înaintea erei noastre, Focilide îndemna „Omule, oricine ai fi, muncește! Plătește-ți viața prin muncă!”².

Ilustrând atitudinea față de muncă în epoci diferite, profesorul Romulus Gidro îl citează mai întâi pe celebrul Hesiod cu afirmația sa „Nu este o rușine a munci, doar lenea este de ocară” pentru ca apoi să redea concepția lui Voltaire despre muncă și anume „activitatea lucrativă, manuală sau intelectuală – nu face decât să-l înnobileze pe individ și să-l păzească de trei mari rele: de plictiseală, de viciu și de nevoi”³.

Din perspectiva interesului economic – componentă a vieții economico-sociale, mobilurile sub forma scopurilor și năzuințelor indivizilor societății s-au manifestat diferit în timp.

Astfel, Aristotel subliniază că satisfacerea interesului economic se concretizează, în final, în „arta de a face bani”. Toma de Aquino, distanțându-se de cei care respingeau bogăția, subliniază că aceasta (bogăția) nu conține nimic condamnat, dacă este obținută cinstit, prin muncă și, în consecință, ierarhiile stabilite, indiferent de natura lor, dacă au la bază interese economice satisfăcute în mod cinstit, loial, sunt viabile, rezistente în timp.

Potrivit lui Adam Smith, interesul economic își așază coroana de atotstăpânitor asupra activității social-umane, în general prin aceea că el devine „mâna invizibilă care ghidează” întreaga dezvoltare a lumii⁴.

Acum aproape un secol se afirma: „Munca este o condiție a vieții. O suspendare, fie și parțială a muncii, paralizează organismul social și periclitizează viața indivizilor, iar încetarea ei totală, fie și numai o săptămână, ar constitui o imensă catastrofă, asemănătoare cu cele inventate de romancieri pentru a descrie sfârșitul lumii. Inactivitatea este clar sinonimă cu moartea”⁵.

¹ Radu Mihnea-Dan, *Drept Roman*, Editura Pro Universitaria, București, 2015, p. 169.

² Cernat Cosmin, *Dreptul muncii. Curs universitar*. Ediția a V-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 19.

³ Gidro Romulus, *Dreptul muncii, curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 7.

⁴ Bratu Constantin, *Dreptul muncii. Partea generală*, Editura ArtPrint, București, 2004, p. 104.

⁵ Ștefănescu Ion Traian, *Tratat teoretic și practic de drept al muncii*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2012, p. 12, apud, Basilescu Aristide, *Principii de economie politică*, vol. II, București, 1926, p. 11.